

Předvolební rozhovory: Stát neověřuje, jak vypadá vzdělávání na školách. My to chceme změnit, říká Martin Baxa z ODS

Přinášíme sérii rozhovorů se školskými experty politických stran, které mají podle předvolebních průzkumů v podzimních volbách reálnou šanci dostat se do poslanecké sněmovny. Jaký mají názor na problémy současného českého školství a co považují za své priority pro příští volební období?

Podle plánů současného ministra školství by dlouho očekávaná revize rámcových vzdělávacích programů měla být hotová zhruba uprostřed příštího volebního období, Martin Baxa to ale za moc pravděpodobné nepovažuje. Jak se bude školám dařit inovované RVP zavádět do výuky, by stát měl v budoucnu ověřovat plošnými testy - jejich zavedení má koalice SPOLU ve svém volebním programu. Stát rezignoval na to, aby si ověřil, jak vypadá vzdělávání ve třetí, v páté nebo sedmé třídě. My jsme přesvědčeni, že bychom se měli vrátit k úvahám o kontrolních výstupech, které v širším smyslu mohou mít i provazbu na přijímací řízení na střední školy," říká současný poslanec za ODS.

Co je podle vás silnou a naopak slabou stránkou českého vzdělávacího systému?

Jeho silnou stránkou je, že za relativně malé peníze odvádí obecně dobrý standard. To vede k několika problematickým jevům. Prvním z nich je nedostačující motivace k tomu, aby do školství přicházelo více mladých učitelů, na kterých ten systém stojí. Druhým problémem, který nyní obnažila koronavirová pandemie, je přehlcnost rámcových vzdělávacích programů, a tím třetím opravdu závažným problémem jsou velké nerovnosti v přístupu ke vzdělání. To jsou tři hlavní okruhy, které čekají na řešení, pokud má být náš vzdělávací systém dlouhodobě úspěšný. A na tom mimochodem stojí prosperita České republiky.

Vláda během posledních čtyř let poměrně výrazně zvýšila platy učitelů. Týká se toto podfinancování, o kterém mluvíte, stále i učitelských platů?

Prochází školským systémem napříč. Došlo k výraznému zvýšení platu učitelů, to je jednoznačně pozitivní. Nyní se má v poslanecké sněmovně rozhodovat o zákonu, který by zakotvil platy učitelů na 130 procentech průměrné mzdy – to je zapotřebí, průměrný plat vysokoškoláků stále zaostává v porovnání s platy učitelů ve vyspělých zemích. Ale podfinancování se netýká jen učitelských platů. Malé školy v současné době nemají přístup k řadě profesí, které jsou zapotřebí, jako jsou školní psychologové, speciální pedagogové, logopedi a další. Velké mezery zejí také ve financování infrastruktury škol, ať už se to týká výstavby v oblastech, které trpí suburbanizací nebo v oblastech, kde se do školních budov neinvestovalo zdaleka tolik, kolik by bylo zapotřebí.

Zajistí zvyšování učitelských platů vyšší kvalitu vzdělávání?

To určitě ne, ale srovnatelné platy s průměrnými platy vysokoškoláků jsou podmínkou, aby byli zejména mladí lidé ochotni do školství vstupovat. Výzkumy ukazují, že faktory, které rozhodují o tom, že absolventi fakult vzdělávajících učitele vstoupí do škol a po pár letech se rozhodnou ve školství zůstat, jsou mnohem pestřejší. Je to dostatečná příprava pro učitelské povolání, je to podpora, kterou potřebují, když začínají. Solidní platy jsou nutnou, ale nikoli jedinou podmínkou, aby zejména mladí učitelé ve školství zůstávali.

Co se musí stát, vedle zvýšení platů učitelů, aby děti odcházely ze škol lépe připraveny pro život?

Je zapotřebí modernizovat rámcové vzdělávací programy (RVP). Nemyslím si, že by mělo jít jen o redukci obsahu, ale že by se měl rozšířit vějíř toho, co se žáci učí, ve smyslu výraznějšího zaměření na výuku gramotností a kritického myšlení. Žáci dnes vstupují do světa, který je nesmírně flexibilní. Koneckonců já jsem ročník 1975, a když jsem v 80. letech chodil do školy, předpokládalo se, že po absolvování základní školy zamířím na nějakou střední školu a že už její absolvování mi zajistí práci na celý život, nota bene když se pak

dostanu na školu vysokou. To už dnes tak není, budoucí absolventi škol potřebují mít celou řadu dovedností a kompetencí, které jim umožní v tomto rychle se měnícím světě obstát.

RVP v současné podobě na rozvoj kompetencí ohled berou.

Učil jsem pět let na plný úvazek a mnoho dalších na částečný úvazek na gymnáziu a viděl jsem v laboratoři kvalitní školy, co v realitě znamenají RVP. Přišel jsem v době, kdy se s nimi začínalo a část mých kolegů vnímala RVP jenom jako pokračování starých osnov. Obecně pro gymnaziální vyučování platilo, že byl tlak na předání velké sumy znalostí, které se na nich do té doby učily, a do značné míry se bezpochyby učí dál. Jedním z problémů je to, že část pedagogů má pocit, že musí naučit děti obsah v jednotlivých předmětech, ale to, co je mezioborové, se odsouvá do pozadí. Nemyslím si, že je to primárně vina učitelů. Systém je tak prostě nastavený, výstupy RVP a vazba na důležité zkoušky vedou k tomu, aby se výuka soustředila na informace. Učitelé potřebují dostatečně silně vědět, že vzdělávacího obsahu je méně a že o to větší pozornost by měli, nebo mohou věnovat gramotnostem, mezipředmětovým vztahům, projektové výuce. Na straně druhé musím říct, že na řadě škol už se tak děje.

Změna toho, co a jak učit, je velkým úkolem pro příští roky. Podle ministerstva školství by dlouho odkládaná revize RVP měla být hotová zhruba za dva roky. Je to podle vás reálné?

Pokud by se to mělo dělat tak, jako se dělala revize RVP ve vztahu k informatice nebo digitálním dovednostem, tak to samozřejmě možné je. Prostě si na nějakém úřadě sedne skupina lidí a ostrou tužkou vyškrtá podle svého uvážení z RVP půlku, ale to je podle mě slepá cesta. Za dva roky se to nedá stačit. Pokud by měla o revizi RVP proběhnout široká odborná diskuse, což samozřejmě nemůže znamenat, že se do ní zapojí 160 tisíc učitelů působících v regionálním školství, ale debata musí být širší, musí se to promyslet v souvislostech. Má-li se to udělat poctivě, dva roky jsou málo. Na straně druhé si nemyslím, že je to pesimistický závěr, my se bavíme o reformě, která má fungovat třeba na několik desetiletí, tomu se vyplatí věnovat třeba jedno volební období, ale na konci mít výstup, který bude akceptovatelný mnohem širší veřejností. Tím mám na mysli nejen veřejnost učitelskou, ale i rodičovskou. Některé průzkumy ukazují, že „brzdou“ změn v českém

školsství jsou rodiče, kteří jsou zvyklí na nějaký model školy a chtějí, aby jejich děti byly vzdělávány stejným způsobem, jak si to pamatují oni.

Podle volebního programu chcete v uzlových bodech ověřovat znalosti a dovednosti národními srovnávacími zkouškami, jejich výsledky by měly mít dopad na přijímací řízení na střední školy.

V současné době neexistuje státem garantovaná kontrola výstupů vzdělávání. Záměrně používám slovo kontrola, protože tím nemám na mysli, že by to mělo být takzvaně známkováno a že by podle toho mělo být rozhodováno o budoucích cestách dětí. Stát rezignoval na to, aby si ověřil, jak vypadá vzdělávání ve třetí, v páté nebo sedmé třídě. Někjaký obraz poskytují jen jednotné přijímací zkoušky a následně až závěrečné zkoušky středoškolského studia. My jsme přesvědčeni, že bychom se měli vrátit k úvahám o kontrolních výstupech, které v širším smyslu mohou mít i provazbu na přijímací řízení na střední školy. Chceme, aby se tímto ověřováním stát dostal k baterii dat, z níž by i v kontextu revize RVP zjistil, jak vzdělávání po několika letech vypadá. V minulosti tu takové pokusy byly a podle mě není správné, že se od nich ustoupilo.

V kontextu s revizí RVP?

Není možné tady být třeba po velké debatě vytvořit RVP a úlevně si vydechnout, že máme na několik desetiletí hotovo. Permanentní zpětná vazba ve vzdělávacím systému, kde se povinná školní docházka v každý okamžik týká milionů žáků, být musí a tohle by mohla být cesta.

Jedním z problémů v českém školství je nevyrovnaná kvalita vzdělávání na jednotlivých školách. Mohly by výsledky takových testů být použity k vyrovnání kvality výuky?

Dám jako příklad dva poměrně odlišné vzdělávací systémy, finský a britský. V obou je výstup vzdělávání pravidelně evaluován a ve chvíli, kdy se škola dostane do nějakého problému, je jí okamžitě pomoheno. Vzdělávací systém ve Finsku je silně centralizovaný, zatímco ve Velké Británii je významně decentralizovaný, i když tam existuje poměrně silné a jasné zadání

státu na srovnatelné výstupy vzdělávání na jednotlivých typech škol. U nás bude velmi obtížné něco takového zavést. Náš volební program nemá ambici říct, že se během toho volebního období všechno vyřeší, vadí nám ale, že v současné době tyto nerovnosti zůstávají bez odezvy. Zpráva České školní inspekce se podle platného mechanismu poskytne zřizovateli, který je ale fakticky bez možnosti aktivně škole pomoci. My bychom měli mít ambici takový systém postupně tvořit, ale vím, že to není jednoduchá věc. V Plzni kvalitu vzdělávání na školách sledujeme, a když je někde nesrovnalost, snažíme se ji řešit. Plzeň je ale velké město, máme silný odbor školství a nástroje, jak to udělat. Malé obce, které mají svou školu, ale nemají aparát, takové nástroje nemají.

Je tím správným krokem takzvaný střední článek?

Za sebe jsem k tomu dost zdrženlivý. V abstraktní podobě by tím nástrojem mohl být. Jenže v realitě zkonstatěného, málo funkčního státu po osmileté vládě Andreje Babiše podle mě neexistuje reálný způsob, jak tuto představu středního článku převést do života. Budování nových školských úřadů nebo nějakých podpůrných pracovišť bude vyžadovat hodně peněz, lidí a soustředěného úsilí. Nemám odpovědi na všechny otázky, ale v tuhle chvíli nevím, zda by to bylo úspěšné a nevyčerpávalo kapacitu, kterou potřebujeme soustředit na nějakou jinou cestu. Zatím není ani přesně definováno, co má střední článek v praxi být. Na druhé straně sám vidím, že podpora pro malé školy a zejména malých zřizovatelů je zapotřebí.

Diskutuje se například o tom, že by střední článek umožnil těmto malým školám sdílet odborníky, kteří jim podle vás nyní chybí, například školní psychology, zajistit pro ně legislativní servis nebo jim nabídnout pomoc s účetnictvím a provozem budov.

Pojmenovala jste tři samostatné kapitoly, kde by pomoc byla potřeba. Český ředitel je při vysoké autonomii například investorem veřejných zakázek, řídí často složité ekonomické záležitosti. Tady si nějakou průřezovou státní pomoc umím představit, ale nemusí mít podobu nového úřadu. Druhá je řekněme pracovně-právní rovina provozu školy, i to by se myslím dalo zajistit centrálně. Třetí kapitolou je vlastní odbornost, a tam vznikající metodické kabinety ukazují zajímavou cestu. Mám obavu, že v českém prostředí by se

střední článek mohl proměnit v novou byrokratickou instituci, která by se více zabývala sama sebou než pomocí školám, proto k tomu jsem skeptický.

Jestli tomu dobře rozumím, vaše představa o tom, jak řešit negativní dopady velké decentralizace na školy, je spíše přemýšlet o jednotlivých agendách a řešit je samostatně, než přemýšlet o jednom místě, které vyřeší vše.

Přesně tak. Problémů v českém školství je tolik a jsou natolik vážné, že kdybychom se pustili do nějaké radikální přestavby fundamentu českého vzdělávání ve smyslu právně-zřizovatelského, tak se to tím celé zabije. Místo toho, aby se školství zabývalo vzdělávacím obsahem nebo podporou dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, bude řešit, kdo bude zřizovatel. Řešme ty problémy po kapitolách, po problémech a ne vytvářením nového byrokratického stupně.

Ministerstvo školství chce v září odstartovat program doučování, který by měl pomoci s narovnáním dopadů pandemie u dětí, které ze vzdělávacího systému během lockdownu úplně nebo částečně vypadly. Jak jeho záměr hodnotíte?

Za jednu z největších chyb ministerstva školství během pandemie považuji, že rezignovalo na ambici získat z území data o konkrétních dětech, kterých se to týká. Nemám na mysli, že by mělo vědět, kdy se Jaroslav Vomáčka v Horní Lhotě nepřipojil k výuce, ale nesbíralo agregovaná data z jednotlivých území. Ze zprávy České školní inspekce jsme se dozvěděli totéž co vloni, totiž že deset tisíc dětí zůstalo mimo systém a že další děti měly vážné potíže. Tím si stát vytvořil problém, pokud chce, aby pomoc byla zacílená, a to by mělo být naší ambicí. Upřímně řečeno nevím, do jaké míry je to bez těch dat možné. Pokud by koalice SPOLU měla po podzimních volbách odpovědnost za školství, její ambicí by bylo rozhodně jednotlivým školám pomáhat s individuálním doučováním dětí, protože to je to, co potřebují. Když se analyzovala byť v hrubé podobě data z jednotné přijímací zkoušky a z maturitních testů, ukázalo se, že dopady pandemie jsou selektivní. Není to tak, že by distanční výuka plošně selhala, výsledky nejsou řádově horší než v letech před pandemií - i když samozřejmě data jsou limitovaná a ukazují jen ty, kteří chtějí na maturitní obory. O to více má být pomoc individualizovaná a my budeme mít ambici tento režim nahodit.

Ve volebním programu máte jako jednu z priorit snížení nerovností v přístupu ke vzdělání v regionech, které mají dlouhodobě nižší výsledky vzdělávání. Jak toho chcete dosáhnout?

Za velkou chybu považuji, že se na vzdělávání málo myslelo v aktuálních tzv. transition funds, které směřují do „uhelných“ regionů. Jsou to obrovské peníze, ale nenašel se převodní mechanismus, jak je nasměrovat vedle rekultivací, když to hodně zjednoduším, i do vzdělávání. Podpora by měla směřovat ke třem skupinám, první jsou jednotliví žáci (a je na dlouhou debatu, které regiony a které školy tam patří), aby měli příležitost svůj handicap překonat, druhá je práce s rodinami a třetí jsou samotné školy a učitelé, tam by měly být dodatečné fondy třeba právě na doučování. Je to běh na dlouhou trať, za tristní považuji, že neexistuje soustavná analýza toho, jaké konkrétní problémy v těch regionech mají. Měli bychom mít datovou základnu, abychom mohli pojmenovat, co přesně nerovnost v přístupu ke vzdělávání v těch regionech znamená. Zatím máme jen plošná data České školní inspekce, ale není dovedeno do konkrétního detailu, co to konkrétně znamená.

Vrátím se k vašemu programu, uvádíte v něm, že by se gymnázia měla stát nástrojem pro rozvoj nadaných dětí. Jak definujete nadání? A máte na mysli gymnázia čtyřletá, nebo víceletá?

Ta formulace zní přesně, že budeme podporovat gymnázia zejména s ohledem na posílení práce s nadanými dětmi. Koalice SPOLU nechce, aby se plošně rušila víceletá gymnázia, i když jsem si vědom, že systém víceletých gymnázií rozděluje vzdělávací cesty dětí dříve, než je to zapotřebí. Představují ale funkční prvek českého vzdělávacího systému a přicházet v této době s tím, že by se měla rušit, pro koalici SPOLU není přijatelné i při vědomí, že to má problematičtější stránky. Co je důležité je, aby se děti nerozdělovaly na ty, kdo chodí do elitní školy, a na ty ostatní. Gymnázia mají být vnímána jako vzdělávací instituce, které podporují jistý druh talentu a rozvíjejí určité dovednosti ve větší míře, než je tomu u jiných typů škol.

Každý rok se vedou diskuse o státní maturitní zkoušce, včetně otázky, co by měla maturitní zkouška ověřovat a zda to dělá. Měla by se změnit?

Vraťme se k debatě, která se vedla při zavádění státní maturity. Klíčový moment byl nejen ověřit kvalitu vzdělávání, měla to být také vstupenka na vysoké školy, ty na to ale nikdy nepřistoupily a podle mě ani není šance, že by se to v příštích letech mělo změnit. Nějaký nástroj státního ověření výstupů středoškolského studia by existovat měl a současně jako člen strany, která je zdrženlivá k revolučním krokům, a zároveň za koalici SPOLU říkám, že nechceme, aby se státní maturita rušila. Považuji také za velmi důležité, že se podařilo uhájit volbu mezi cizím jazykem a matematikou. Spustíme v následujícím volebním období podobně jako u RVP odbornou debatu, která bude hledat funkční řešení. O čem dnes vlastně vypovídá státní maturita? O tom, že absolventi gymnázií její požadavky zvládají relativně bez problémů a žáci odborných škol s ní bojují? Je to státu k něčemu? Podle mě moc ne, ale je to lepší než vyhlásit, že se maturita za dva roky zruší nebo se kvapně zavede jiný systém. Směřoval bych k nějaké diferenciaci zakončování středoškolského studia pro žáky gymnázií a odborných škol.

Máte pro příští volební období připraveny konkrétní změny ve školské legislativě, které byste chtěli prosadit?

Já bych to rozdělil na dvě části. Pokud by se nominant koalice SPOLU stal ministrem školství, bude zapotřebí zaměřit se na okamžité prioritní úkoly, což je řešení dopadů koronavirové pandemie. Co se týká dlouhodobých plánů, není to tak, že bychom měli hotové paragrafové návrhy, přece jen jako opoziční strany nemáme k dispozici aparát ministerstva pro přípravu legislativy, ale máme návrhy řešení. Rozdíl mezi školstvím a jinými resorty je mimo jiné i v tom, že počet zákonů, který jej upravuje, je relativně malý, ale jakákoli změna se týká obrovského množství aktérů - žáků, učitelů, rodičů - a s velmi dlouhodobými dopady. Není naším úkolem chrlit množství novel a paragrafů, ale nad každým řádkem se zamyslet, co může znamenat.

Martin Baxa (46)

Středoškolský učitel, primátor Plzně, člen ODS. Je také místopředsedou strany a poslancem. Mandát ve volbách obhájí jako lídr koalice SPOLU v Plzeňském kraji.